

Д.Т. Көптілеуова*
А.Е. Жумадилова

Әл-Фараби атындағы қазақ ұлттық университеті, Алматы, Қазақстан
*Корреспонденция үшін автор: dinavvest@gmail.com

Палестина ұлттық бірегейлігінің анықталуы (таңдаулы әдеби туындылардың негізінде)

Аңдатпа. Мақалада палестина жазушыларының әдеби шығармалары негізінде палестиналық ұлттық бірегейліктің Израильге қатысты бөлінуі феномен ретінде қарастырылады. Зерттеуді жүргізуде дереккөздермен жұмыс жасау үшін түпнұсқадағы әдеби шығармаларды талдау мен оларды түсіндірудің нақты тарихи әдісі қолданылды. Көркем шығармалар ретінде Сахар Халифаның «Жабайы тікенектер» (1974 ж.), Ибтисам Азимнің «Ұйқыдағы ұры: Ғариб Хайфауи» (2012 ж.) және «Жоғалу кітабы» (2014 ж.), Саид Қашуаның «Биші арабтар» (2002 ж.) еңбектері таңдалды. Осы материалдардың негізінде Израильге қатысты ассимиляцияланудан бастап қарулы қарсыласуға дейін баратын палестина ұлтының өзара бөлінуі туралы қорытынды жасалады. Сондай-ақ, қысқа мерзімді прагматизмді ұстанған палестиналықтардың көпшілігі Израильмен экономикалық қатынастарды сақтауға дайын екендігін ескере келе, иврит тілінде сөйлейтін және еврей мәдениетін білетін арабтар санының артуы атап өтіледі.

Түйін сөздер: Палестина, ұлттық бірегейлік, Израиль, басып алу, ассимиляция, қарсыластық.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-6887/2021-134-1-100-108>

Түсті: 10.02.2021 / Жарияланымға рұқсат етілді: 10.03.2021

Кіріспе

«Бірегейлік» термині соңғы екі онжылдықта гуманитарлық ғылымдарда ең қолданбалы терминдердің бірі болып келеді, философиялық, психологиялық, әлеуметтік ғылымдарда көптеген анықтамаларға ие, алайда жалпы түрде индивидті белгілі бір топтың мүшесі ретінде сипаттайтын жеке және мінездік сипаттамалар, атрибуттар, наным-пікірлер мен ниет-пиғылдардың жиынтығы ретінде анықтауға болады. «Ұлттық бірегейлік» мәселесіне көптеген зерттеулер арналған, соның ішінде С. Хантингтон, Ф. Фукуяма, К. Гаджиев, М. Шайкемелев секілді авторларды атауға болады. Палестина әдебиеті, палестиналық

сәйкестілік туралы айтатын болсақ, ол жетпіс жылдан астам уақыт бойы ұлттық күрес, тәуелсіздік үшін күрес, ата-бабаларының жерінде еркін өмір сүру құқығы тақырыбымен тығыз байланысты болды. Әдеби шығармалар мен олардың тақырыптық бағыты ашық ұлтшылық пен өздерінің бұзылған құқықтары үшін белсенді күрес тақырыбынан қорқыныш, үмітсіздік және туған жерінен айрылу сезімі, сондай-ақ жеке бастарына ауысқан. Палестиналықтардың израильдіктермен қарым-қатынасы, әрине, бірінші кезекте өткір және азапты жанжалмен сипатталады, бірақ олар бірінші көзқарасқа қарағанда анағұрлым күрделі және қайшылықты сипатқа ие. Израиль азаматтығы бар палестина арабта-

рының арасында еврейлермен мәдени және тілдік ассимиляциясына ықпал етуі мүмкін факторлар айқын көрінеді, өйткені палестиналықтар өздерінің елдегі шектеулі жағдайына байланысты еврей тілін белсенді түрде үйренуге мәжбүр, иврит тілінде сөйлеушілер арасында сандық және сапалық (еркін сөйлеу, иврит тілінің диалектілерін білу секілді) көрсеткіштер жоғарылауда. Отарлаушы елдің тілін білу денсаулық сақтау, білім беру, мемлекеттік басқарудан бастап өндірістік және басқа салаларға жұмысқа орналасу үшін, аз да болса әлеуметтік қатынас үшін қажет. Нәтижесінде ұлттық бірегейлікті дамытудың екі тәсілі бар, ол сөзсіз әдебиетте көрініс табады.

Мақсат пен міндеттер

Мақаламызда Израиль оккупациясының Палестинадағы тілдік және мәдени жағдайға әсерін көрсететін көркем шығармалардан мысалдар келтіре отырып, Палестина-Израиль қатынастарының мәдени-әлеуметтік сипатын анықтағымыз келеді, ол үшін келесідей міндеттерді алдымызға қойдық:

- таңдаулы көркем шығармалар негізінде палестиналықтар мен израильдіктер қатынастарының эволюциясын талдау;
- Израильдің қазіргі өмір шындығында арабтардың өмірге бейімделу процестерінің бағытын анықтау;
- Израиль басқыншылығының Палестинаның ұлттық ерекшелігіне әсерін көрсету.

Тарих

Өткен ғасыр Палестинаға көптеген саяси, әлеуметтік сонымен бірге әдеби өзгерістерді де алып келді. Міне, осы кезеңде терең қақтығыстың бастапқы себептері жатыр. Палестина мен Израиль Таяу Шығыстың дәл сол аймағында орналасқан ең жақын көршілес елдер болып табылады. Сол себепті еврейлер мен байырғы арабтар бұл аймақта бейбіт қатар өмір сүрді. Алайда, XIX ғасырдың басында еврей құрамы күрт өсе бастады. Бұған көптеген себептер болды - біріншіден, халықтың табиғи өсімі, екіншіден, «еврейлердің өз Отанына» Иерусалимге көшуі. Бірақ жағдай Екінші дүниежүзілік соғыстан және еврейлердің гено-

цидінен кейін нашарлады. Содан кейін Үшінші рейхтің нацизм сұмдықтарының әсерінен сионисттер Палестинаға көшті. Өз жерлері жоқ халық ретінде еврейлердің құқықтары толық емес болмағаны, әрине, мәлім.

Екінші дүниежүзілік соғыстың аяғында және дәлірек 1949 жылы Израиль БҰҰ-ға қосылғаннан кейін Израильге еврей құқықтары біршама айқындалды. Палестина территориясына иелік ете отырып, израильдіктер мемлекетті араб және еврей деп екіге бөлді. Бұл қақтығыстың өткір кезеңін бастады. Ағымдағы тарихи оқиғаларды қағазға түсіріп, жағымды өзгерістерге жол ашу мақсатында жазылған әдеби туындылар қажет бола бастады. 1920 жылы палестиналық алғашқы «الوريث» романы («Мирасқор») жарыққа шыққаннан бастап, осы уақытқа дейін әдебиет ұлттық көңіл-күйдің барометріне айналды: «жылау әдебиеті» сияқты бағыттар пайда болды (1950 ж.), «қарсыласу әдебиеті» (1960 ж.), 1980 жылдардың басында Палестина әдебиеті қайтадан қаһармандықпен қарсы тұру тақырыбына жүгінеді; оған азаматтық және әскери-патриоттық тақырыптар, тарихи сәттің жоғары сезімі (Т. Зияд, С. әл-Қасим, М. Бсису секілді жазушылар) тән болады [1]. 1987 жылдан бастап Палестина қарсыласу қозғалысы қайтадан белсенді кезеңге енгенде, тәуелсіз Палестина мемлекетін құру үшін күрес тақырыбы әдебиетте басым болды.

Зерттеу әдістері

Зерттеу барысында келесі әдістер қолданылды: талдау, түпдеректермен жұмыс істеу мақсатында түпнұсқадағы әдеби көркем шығармаларды талдау және интерпретациялау үшін нақты тарихи әдіс, өткен ғасырдағы әдеби шығармалар мен қазіргі заманғы көркем еңбектердің тақырыптарын салыстыру үшін салыстырмалы-салғастырмалы әдіс, ғылыми зерттеу жүргізудегі негізгі әдіс-тәсілдер қолданылды.

Талқылау және нәтижелер

Мақсатымызға жету үшін өткен ғасырда жазылған әдеби шығарманы қарастырайық. «Жабайы тікендер» (араб. الصبار Ас-Суббар)

[2] - 1976 жылы Галилео Лимитед компаниясы араб тілінде бірінші рет бастырған Сахар Халифа жазған палестиналық роман. Роман 1972 жылы Наблус қаласында Израиль оккупациясы астындағы палестиналықтардың өмірі, оккупацияда болудың мүлдем әртүрлі тәжірибелерін бастан өткерген нағашылардың өмірі туралы баяндайды. Романның негізгі ойларының бірі басқыншыға деген мүлдем жағымсыз көзқарастан бастап, белгілі бір дәрежедегі кішіпейілділік пен шындықтың жаңа жағдайында өмір сүруге деген талпыныс секілді Израильге деген көзқарастардың айырмашылығын көрсету болып табылады. Романның басты кейіпкерлері - Палестина жұмысшыларын Батыс жағалаудан Израильге жеткізетін автобустарды жарып жіберу миссиясын орындау үшін қарсыласу қозғалысының мүшесі ретінде Шығанақ елдерінен туған жеріне оралған Осама, сол сияқты өзінің отбасын асырауға тырысып, ол үшін Израиль зауыттарында жұмыс істейтін оның немере ағасы Әділ болып табылады. Ағайындылардың екеуі де өз Отанын жақсы көреді және өмірдегі өз мақсаттарын іске асырауда олар әрқандай жолды таңдайды. Палестинаның тәуелсіздігіне жету жолын таңдаған Осама үшін бұл оккупанттарға қарулы қарсылық. Осама осы жағдайдағы жалғыз дұрыс және моральды жауапты шешім деп санайды. Ал Әділ израильдіктермен бірге өмір сүріп, олармен қарым-қатынаста ымыраға келуге тырысқан, яғни жөн көрген.

Ал «Жабайы тікендер» шығармасында автор «басқа» деген мәселені көтереді, мұны Зухди, Шломо және Израиль түрмелеріндегі палестина тұтқындарының мысалдарынан көруге болады. Алдыңғы шығармадағы Әділ сияқты тек Батыс жағалауда жұмыс істегенімен отбасын асырай алмауына байланысты Зухди израиль өнеркәсібінің қызметкері болып табылатын, бірақ әріптесі Шломоны өлтіргеннен кейін израильдік түрмеге түседі. Түрмеде отырып, ол Палестинаның азаттық дискурсын құру жолында ойланады:

«Ол жалғыз тамақ ішіп, таңғалды: «Олар [оның палестиналық тұтқындары] менен неге аулақ болды? Бұл адамдар мен сияқты арабтар

емес пе? Немесе тіпті, мен олар сияқты араб емеспін бе? Израильде жұмыс істеу израильдік агент болу дегенді білдірмейді. Олар мұны түсінбей ме... Егер бұл адамдар түрмеде отырғанымда маған осылай қарайтын болса, деп ойлады ол, енді басым бос кезде маған қалай қарайды ... Кенеттен ол басы жарылған, көздері жоғары бағытталған қалпы жерде жатқан адамды есіне алды. Содан кейін ол өкініп, кінәсін терең сезінді. Шломо жаман адам болған жоқ. Енді ол мұны түсінді» [2, 128 б.].

Зухди енді палестиналық болу ынтымақтастықтың кепілі емес екенін білді. Оған өзінің «палестиналық бірегейлігін» қайта қарау керек болды. Түрмеде өткізген уақыты Зухдиді палестиналық болу және жанама түрде израильдіктерге қатысты палестиналық бірегейлікке ие болуға мағынасын сыни тұрғыдан қайта қарауға мәжбүр етті.

Зухди сәйкестілік туралы және өзіне тікелей қарсы «досы» туралы ойлаудың орнына, Зухди сәйкестікті құрайтын және өзін «өзгелерден» ажырататын факторларды нақты анықтау мүмкін емес екенін түсінеді.

Сахар Халифаның бұл романы әр түрлі пікірлерге ие болды, мысалы, палестиналық жазушы Йахья Йахлиф қарулы қақтығыс және тәуелсіздік үшін күресушілердің романда жағымсыз тұрғыдан позицияланғаны туралы сыни ескерту жасады, ал Башир Абу Манех болса, керісінше, бұл роман жұмысшылар санатының ынтымақтастығы мен адалдығы арқылы азат етуге бағытталған деп мәлімдеді [3, 533 б.].

Кейбір палестиналықтардың әлі де Израильде жұмыс істеуі тағы бір идеологиялық бытыраңқылықты құрайды, «Израильде жұмыс істеу» туралы түсінік абсолютті мойындаудан бастап Палестина ісіне опасыздық жасады деген айыптауға дейін барады. Бір жағынан, кейбіреулер жұмыс істеуге, сауда жасауға және көңіл көтеруге Израильге кіруге мүмкіндігі мен рұқсаты барларға қызығып та қарайды. Екінші жағынан, оны басқалар ұлттық сана-сезімнің жетіспеуі деп санайды және оккупантпен «қарым-қатынасты қалыпқа келтіру» деп айыптайды [4].

Өткен ғасырдың 70-ші жылдарындағы жағдай бойынша біз Палестина қоғамында басқыншыға ашық қарсылық көрсету және келіссөздер, тіпті бейбіт қатар өмір сүру арқылы ұлттық бірегейлікті қалыптастырудың екі жолын көреміз. Бұл мәселенің қазіргі кездегі жағдайы туралы айтсақ, әлемдік қауымдастықтың қақтығысты шешуге тырысуы әлі күнге дейін нәтижеге жеткен жоқ. Израиль мен сионизмге деген теріс көзқараспен байланысты террорлық актілер әлі де бар. Бірақ екінші жағынан, екі халықтың жақындасу тенденциясы да бар: израильдік арабтар ғана емес, сонымен бірге палестиналық арабтар да иврит тілін меңгеріп, еврейлердің мәдениетін жете түсініп, мемлекетке адал қызмет етеді.

Мысалы, Ибтисам Азимнің «Ұйқы ұры: Ғариб Хайфауи» романынан үзіндіде кейіпкер ретінде иврит тілін терең меңгерген және фалафелдің (дәстүрлі араб тағамы) жоғары стандарттарымен таныс палестиналық жігітті көреміз. Ол ашулы, салақ палестиналықтың стереотипіне сәйкес келмейді, сондықтан жақында Израильге көшіп келген Нина оны тіпті израильдік деп қателесіп қалады. Араб нәсілімен дос болып жүргенін білмеген Нина арабтардың оны «жеккөрушілік пен ашу-ызаға толы көздерімен, қатеге толы иврит сөздерімен» қалай қорқытатындары туралы ашу-ызамен айтады [5, 95]. Ғариб оған сабырлы түрде: «Мен де сол арабтардың бірімін. Сен маған менің көздерімнің сүт пен балға толы жер сияқты «мол» екенін айтпадың ба? Мен құлағанға дейін күлген едім соны естігенде. Мен қандай таңғаларлық метафора деп ойладым! Мен де арабпын ғой, Нина» [5, 96]. Нинаның сүт пен бал еліне қатысты библиялық сілтемелерін дұрыс пайдаланбауы тарихи және діни дискурстарға қосылғысы келетін жаңа иммигранттың албырттығын көрсетеді. Араб тілінен аударғанда «ғариб» оғаш немесе бейтаныс, бөтен дегенді білдіреді. Ғариб – үйінде, өз елінде бейтаныс адам. Ол өзін елес сияқты сезінеді [5, 96], ол тарихтан тыс: ана жерде да, мұнда да жоқ. Роман оның эфемерлі бар болуын және жоғалтуы мен қасіретінің көп қырлы мағынасын сақтап қалуға бағытталған. Романда араб ұлтының Израильге қатысты бөліну мәселесі де

қозғалады: друздар, негізінен өздерін арабтар деп анықтағанына қарамастан, шекараның арғы жағында қалып, «сатқындар» деген атқа лайық болды: Батыс жағалаудағы наразылық шерулеріне қатысқан Ғариб Израиль сарбаздарының қолына түскенде: «Сен, қанишықтың баласы, мында кел», – деп біреу айқайлап менің бетімнен ұрды. «Қанишық» сөзі оның аузынан еш акцентсіз ұшып шықты. «Ол друз, алде бәдәуи болды ма?», – деп бетімнен соққы алу мен басқа сарбаздың кеудесіне ұрылудың арасында ойладым, ол болса басымды аяқ арасына ұстап, мойным үзіліп кетеді деп ойлағанымша тартты.

Друздардың міндетті әскери қызметі оларды Израильдегі қалған палестиналықтардан алшақтатты. Друздардың атаулы жетекшілерінің едәуір бөлігі Израиль армиясындағы друз жастарының әскери қызметін қолдамағаны немесе олар әскери қызметке мәжбүр болған жалғыз арабтар екендігі де көмектеспеді. Олардың басқа палестиналықтардан алыстауы және Батыс жағалауы мен Газадағы олардың [арабтарға] деген қарым-қатынасы үшін жаман атақтары олар тұрған жол бөгеттерінен де қаттырақ болды» [5, 89-90].

Тунисте дүниеге келген және Тунис пен Алжирдегі азаттық қозғалыстарды қолдаған француз жазушысы және әлеуметтанушысы Альберт Меммидің айтуы бойынша: «Отарланған адамдар қатарынан алынған билік өкілдері, кадрлар, полиция және т.б. өздерінің саяси және әлеуметтік мәртебесінен құтылуды қалайтын отарланғандар санатын құрайды. Бірақ осылай жасай отырып, тек отарлаушының мүддесін қорғау үшін өздерін отарлаушының қызметіне орналастыруға шешім қабылдап, олар тіпті өз құндылықтары мен өмірлеріне қатысты да, отаршыл идеологиясын қабылдайды» [6].

Друздардың бұл шешімі - Израильдің саяси және әлеуметтік жағынан белсенді бөлігі болу, әскери қызметті өтеу, олардың палестиналық бауырларына деген адалдығын жоғалтса да, Израиль қоғамына қосылуға деген ниеттерін білдіреді. Палестина халқының бұл бөлігі Палестина қоғамының Израильмен ассимиляцияға ең жақын қабатын құрайды.

Азим өзінің екінші романында «Сифр әл-Ихтифаа (سفر الاختفاء)» (2014 ж.), ағылшын тіліндегі аудармасы «The Book of Disappearance (Жоғалу кітабы)» 2019 ж. шыққан; израильдіктермен израильдік-палестиналықтардың қатынастар мәселесін қарастырды. Романның басты сюжеті – барлық палестиналықтардың із-түзсіз жоғалып кетуі. Израиль азаматтығына ие палестиналық араб Алә бір кеште еврей Ариэльмен танысты, олар, сонымен қатар, бір үйде тұрады екен. Роман жазушы тұрғысынан арабтар мен израильдіктер арасындағы қарым-қатынастың мәнін ашады: Ариэль, егер бұл жеке құрбандықты қажет етпесе, арабтарға толерантты болуға дайын либералды центрист болса да, досы, әрі көршісі жоғалғаннан кейін оның пәтерін «құллын ауыстыру» нық ниетімен иеленіп алды.

Біздің ойымызша, А.Меммидің отарлаушы мен отарланғанның арасындағы байланыс туралы мәлімдемесі Алә мен Ариэль арасындағы қарым-қатынастың сипатын өте дәл атап өтеді:

«Отарлық қатынастар жеке [адамның] еркі немесе іс-әрекетінің нәтижесі емес; олар оның келуіне дейін немесе ол туылғанға дейін болған, және оның оларды қабылдауы немесе қабылдамауы маңызды емес. Керісінше, олар [отарлық қатынастар] кез-келген институт сияқты априори өзінің орны мен отаршылардың орнын және сайып келгенде олардың шынайы қатынастарын анықтайды» [6, 38–39 б.].

Яғни, Алә мен Ариэль достық, көршілік жақсы қарым-қатынаста болғандарына қарамастан, нақты іске келгенде, Ариэльдің досына, оның мүлкіне, жеке тұлғасына деген ойы күрт өзгеріп, Израильдің арабтарға қатысты жүргізіп жатқан саясатына ризалық білдіріп, соған сәйкес амал етті: пәтерін иеленіп, Аләнің ішкі сыры мен ойларынан хабардар болу үшін оның жеке күнделігін оқыды. Алайда, мақаламыздың мақсаты арабтар мен еврейлер арасындағы қатынастардың сипаты мен шынайылығын қарастыру емес, Израильдің қазіргі өмір шындығында арабтардың өмірге бейімделу процестерінің бағытын анықтау болып табылады. Осы мақсатқа сүй-

ене отырып, романдан келесі үзіндіге назар аударайық: Натали - Алә америкалық газетіндегі бағанасы арқылы танысқан Германиядан келген журналист, ол телеарналардың бірінде жұмыс істейді, Алә БАҚ бойынша Тель-Авив университетінде оқуын жалғастыру үшін соның арнасында штаттан тыс оператор болып жұмыс істеген. Наталидің кешінде Аләны Ариэльге «мен айтқан араб» деп таныстырды. Бұл Аләға ауыр тиді, және ол Ариэльге қолын созып, әдейі екіпінді Мизрахим акцентімен сөйледі: «Шалом, Ариэль. Өзімді таныстыруға рұқсат етіңіз: Алә, арабпын. Сіздер бәріне араб досым бар деп айтуыңызға болатындай, мен – бұл кештің символдық арабымын. Біз өзіміз тұратын үйдің баспалдақтарында кездескен сияқтымыз» [7, 17 б.].

Демек, Алә – израильдіктермен жақсы қарым-қатынаста болған білімді, ивритте еркін сөйлейтін араб. Бұл кейіпкер өзінің ұлттық бірегейлігінің ерекшелігі ретінде Израильмен бірге өмір сүру және ынтымақтастық жолын таңдады. Әрине, сыртқы агрибуттар ішкі күрес пен болып жатқан оқиғаларға қарсылықты, жау жүйесіне қосылуға деген ықтимал келеңсіздікті аша алмайды, дегенмен шындық осындай күрес әдістерін құрастырады.

Бүгінде израильдік-палестиналық қақтығыс жағдайындағы «басқа» және өзін-өзі сәйкестендіру проблемасы еврей әдебиетінде де қарастырылады, олардың авторлары көбінесе елдегі шекті жағдайына байланысты иврит тілінде еркін сөйлейтін израильдік арабтар болып табылады. Бұл авторлардың қатарында Антон Шаммас, Найм Арайди, Сайид Қашуа, Аталлах Мансур, Джурайс Таннус және басқалары бар [8]. Сайид Қашуа Израиль Премьер-министрінен екі романы үшін («Биші арабтар» («Dancing Arabs», 2004, Ben Shemen, Keter Publishing) және «Таң атсын» («Let It be Morning», 2005, Lexicon of Modern Hebrew Literature, Jerusalem) еврей жазушылары үшін сыйлықтың иегері болып табылады. Бұл романдар бірнеше тілге аударылып, айтарлықтай мақталған [8, 7 б.]. Қашуа тең құқылы Израильді құру мақсатын меңзеді. Оның алғашқы «Биші арабтар» (2002) романы

элиталық еврей интернатына баратын және қоршаған ортамен үйлесім табуға тырысқан, араб пен еврей бірегейліктерін ауыстырып тұрған, аты-жөні аталмаған израильдік арабтың оқиғасын баяндайды. Кейіпкер басынан өткізген жағдайды, өзін-өзі сәйкестендіру процесін А.Меммидің үкімімен де сипаттауға болады:

«Оның мұғалімдері әкесінің үлгісімен жүрмейді; оның керемет және құтқарушы ізбасарлар емес, олар әлемдегі басқа мұғалімдер сияқты. Олар - басқа. Баламен мұғалімнің де, (көбіне) мұғаліммен баланың да байланысы жоқ, әрине, бала мұны жақсы байқайды [6, 105 б.]. Егер байланыс ақырында орын алса, ол қауіпті болады. Мұғалім мен мектеп оның отбасылық ортасынан мүлдем өзгеше әлемді бейнелейді. Екі жағдайда да мектеп жасөспірімді өзін-өзі толық табуға дайындамаудан бөлек, оның бойында тұрақты екіжақтылықты қалыптастырады» [6, 106 б.].

Бұл белгісіз баланың бастан өткергені, атап айтқанда үйдегі қарым-қатынас, Израиль мемлекетіне деген көзқарас, әкесінің қарулы қарсылық білдірушілердің бірі болғаны, ал мектептегі оның «арабтығын» менсінбеген, түсінбеген ортада қалған бала өзінің палестиналық екендігі үшін мақтаныш пен Израиль қоғамының бір бөлігі болуға деген ұмтылыс арасында, өзінің бірегейлігін түсінуде күйзеліске ұшырайды. Саид Қашуаның өзіне келгенде, ол кішкентай кезінен арабша сөйлеп өскеніне қарамастан, жазушылық мансабының басынан-ақ тек еврей тілінде жазды. Бұл оның мектеп кітапханасында еврей кітаптарындағы палестиналық кейіпкерлердің нашар көрсетілуіне деген жауап ретінде өзіндік таңдауы болды [9]; яғни, жазушы израиль қоғамына палестиналықтардың шынайы бейнесін суреттегісі келді.

Альберт Меммидің айтуынша, отарланған адам колонизацияға төзгенше, оның екі жолы бар: не ассимиляциялану, не «қатып қалу». Егер оған ассимиляциялануға жол берілмесе, көретініміздей, оның өз ғасырынан оқшаланудан басқа амалы қалмайды. Ол отарлауға қайта оралып, белгілі бір деңгейде осы жағдаймен өмір сүреді. Өз болашағын

жоспарлауға және құруға тыйым салынады. Сондықтан, ол тек қазіргі уақытпен шектелуі керек, тіпті бұл қазіргі уақыт үзіліп, абстрактілі болады [6, 102 б.]. Екі ел арасындағы бейбітшіліктен, тең құқылы мемлекеттен үміт үзген Қашуа осы ащы шындықты өз басынан өткеріп, 2014/15 оқу жылына Шампейн-Урбана, Иллинойс және Чикагода мұғалімдік қызметке тұрып, әйелі және үш баласымен көшіп кетті. Ол өзінің *Haaretz* газетінің бағанында

«Мен кішігірім соғыста жеңіліп қалдым» және араб және еврей қатар өмір сүре алатын балалар әлеміне үміт артпайтындығын жазды [10].

Біз отарлаушы халықтың отарлаусыз қандай болатынын білмейміз, бірақ оның нәтижесінде не болғанын анық көреміз. Бағындыру және қанау үшін отаршыл отарлаушыларды тарихи, әлеуметтік, мәдени және техникалық ағымнан шығарды [6, 114 б.].

Қорытынды

Жоғарыдағы көркем шығармалар алынған мысалдардан көргеніміздей, арабтар мен израильдіктердің қарым-қатынасы мүлдем қабылдамау мен қарулы қарсылықтан бастап, белгілі бір дәрежедегі көну мен бірге бейбіт өмір сүруге ұмтылысқа дейін өзгерген. Біз қарастырған туындылар мен материалдардың негізінде Израильге деген көзқарасы бойынша палестиналықтарды келесі үш санатқа бөлуге болады:

1. Израильдіктермен ассимиляциялануға тырысатындар (мысалы, друздар);
2. Жақын арада экономикалық, әлеуметтік тұрғыдан Израильмен қарым-қатынасты дамытуға дайын, алайда ұзақ мерзімді әлеуетте Палестинаның толық тәуелсіздігі мен жерін қайтаруға қалайтын басым көпшілік;
3. Мүлдем қабылдамайтын, қарулы қарсылық білдірушілер.

Израиль қоғамының мүшелері болуға қалайтындар да, қаламай, тек жақын мерзімді прагматикалық көзқарастағылар да Израильдің мемлекет ретінде бар екенін және оның заңдарына бағыну керектігін қабылдауға мәжбүр. Соның нәтижесі ретінде, Израильдің

білім беру, денсаулық сақтау, экономикалық өміріне белсене қатысуды көздегеннен иврит тілін жетік меңгерген, өмір сүру салтын білетін арабтардың саны артуда.

Палестиналық ұлттық бірегейлігіне келетін болсақ, Израильдің оккупациясы себебінен өткен ғасырдағы әдеби туындыларында ашық

көрінген, қазіргі кезде жазылатын әдебиетке келсек, ол, көбіне қазіргі Палестина жағдайының шектеулерін білетін, күмән, сұрақ пен алаңдаушылыққа толы, неғұрлым шынайы кейіпкерлер туралы баяндап, палестиналықтардан уақыт пен кеңістікті тонап алған қара күштерге қарсы бағытталған.

Әдебиеттер тізімі

1. Шагаль В.Е., Дьяконов Е.В. Палестинская литература. [Электрон.ресурс]. – 2020. – URL: https://www.histrf.ru/articles/article/show/paliestinskaia_litieratura (Қолданған күні: 16.12.2020).
2. Khalifeh S. Wild Thorns Northhampton: Interlink Publishing Group, 2009. - 207 p.
3. Abu-Manneh B. Palestinian Trajectories: Novel and Politics since 1948 // Modern Language Quarterly. - 2014. - 75 (4). - P. 511–539.
4. Dhaher S. Al-‘Eizariyah and the Wall: from the quasi-capital of Palestine to an Arab Ghetto. The Impact of the Separation Wall on the Social Capital of the Palestinians in East Jerusalem and the West Bank. PhD thesis, University of Trento. [Electr. resource]. – 2016 – URL: <http://eprints-phd.biblio.unitn.it/1707/> (Қолданған күні: 15.12.2020)
5. Azem, I. Sleep Thief: Ghareeb Haifawi. Two chapters from the novel. Translated by Sally Goma. // Banipal. Magazine of Modern Arab Literature. Writers from Palestine. - 2012. - P. 88-97.
6. Memmi A. The Colonizer and the Colonized. – London: Earthscan Publications Ltd, 2003. – 198 p.
7. Azem, I. The Book of Disappearance. Three excerpts from the novel. Translated by Sinan Antoon. // Banipal. Magazine of Modern Arab Literature. - 2015. - P. 8-20.
8. Shakour A. Arab authors in Israel writing in Hebrew. Fleeting fashion or persistent phenomenon? // Language Problems and Language Planning - 2013. - 37(1) - P.1-17.
9. Sayed Kashua on drawing inspiration from his Israeli-Palestinian life // CBC Radio. 22 Jan 2016. [Electr. resource]. – 2020. – URL: <https://www.cbc.ca/radio/writersandcompany/sayed-kashua-on-drawing-inspiration-from-his-israeli-palestinian-life-1.3411893> (Accessed: 24.12.2020)
10. Kashua, S. Why Sayed Kashua Is Leaving Jerusalem and Never Coming Back. [Electr. resource]. – 2020. – URL: <https://www.haaretz.com/premium-for-sayed-kashua-co-existence-has-failed-1.5254338> (Accessed: 16.12.2020).

Д.Т. Коптилеуова, А.Е. Жумадилова

Казахский национальный университет им. аль-Фараби, Алматы, Казахстан

Определение палестинской национальной идентичности (на основе избранных литературных произведений)

Аннотация. В настоящей статье рассмотрен феномен разделения палестинской национальной идентичности в отношении Израиля на материалах литературных произведений палестинских писателей. Для проведения исследования был использован специфический исторический метод анализа и интерпретации оригинальных литературных произведений с целью работы с источниками. В качестве художественного материала были выбраны следующие произведения: «Дикие шипы» (1974) Сахар Халифы, «Похититель сна: Гариб Хайфауи» (2012) и «Книга исчезновения» (2014) Ибтисам Азим, «Танцующие арабы» (2002) Саида Кашуа. На основе данных материалов сделан вывод о разделении палестинской

нации в отношении Израиля: от попытки к ассимиляции до вооруженного противостояния. Также сделано заключение о краткосрочном прагматизме и готовности большинства палестинцев поддерживать экономические отношения с Израилем, как следствие, отмечено увеличение количества арабов, владеющих ивритом и знающих еврейскую культуру.

Ключевые слова: Палестина, национальная идентичность, Израиль, оккупация, ассимиляция, противостояние.

D.T. Koptileuova, A.E. Zhumadilova

Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan

Identification of Palestinian national identity (based on selected literary works)

Abstract. This article examines the phenomenon of the division of Palestinian national identity in relation to Israel based on the literary works of Palestinian writers. To conduct the study, there were used a specific historical method of analysis and interpretation of original literary works to work with the sources. There were selected such works of fiction for the study as Sahar Khalifa's *Wild Thoms* (1974), Gharib Haifaoui's *Snatcher of Sleep* (2012) and Ibtisam Azim's *The Book of Disappearance* (2014) and Said Kashua's *Dancing Arabs* (2002). Based on these materials, it is concluded that the Palestinian nation is divided against Israel, from attempted assimilation to armed confrontation. It also concludes that there is short-term pragmatism and a willingness of most Palestinians to maintain economic relations with Israel, with a consequent increase in the number of Arabs who speak Hebrew and are familiar with Jewish culture.

Keywords: Palestine, national identity, Israel, occupation, assimilation, confrontation.

References

1. Shagal V.E., Dyakonov Ye.V. Palestinskaya literature. Entsiklopediya Vsemirnaya istoriya [Palestinian literature. Encyclopedia of World History]. Available at: https://w.histrf.ru/articles/article/show/paliestinskaia_litieratura (Accessed: 16.12.2020).
2. Khalifeh, S. *Wild Thorns*, (Interlink Publishing Group, Northampton, 2009, 207 p.).
3. Abu-Manneh, B. Palestinian Trajectories: Novel and Politics since 1948. *Modern Language Quarterly*, 5 (4), 511(2014).
4. Dhaher, S. *Al-'Eizariyah and the Wall: from the quasi-capital of Palestine to an Arab Ghetto. The Impact of the Separation Wall on the Social Capital of the Palestinians in East Jerusalem and the West Bank*. PhD thesis, University of Trento. Available at: <http://eprints-phd.biblio.unitn.it/1707/> (Accessed: 15.12.2020)
5. Azem, I. *Sleep Thief: Ghareeb Haifawi*. Two chapters from the novel. Translated by Sally Gomaa. *Banipal Magazine of Modern Arab Literature. Writers from Palestine*, 45, 88-97(2012).
6. Memmi, A. *The Colonizer and the Colonized*, (Earthscan Publications Ltd, London, 2003, 198 p.).
7. Azem, I. *The Book of Disappearance*. Three excerpts from the novel. Translated by Sinan Antoon. *Banipal Magazine of Modern Arab Literature*, 54, 8-20(2015).
8. Shakour, A. Arab authors in Israel writing in Hebrew. *Fleeting fashion or persistent phenomenon?* *Language Problems and Language Planning*, 37(1), 1-17(2013).
9. Sayed Kashua on drawing inspiration from his Israeli-Palestinian life. CBC Radio. 22 Jan 2016. Available at: <https://www.cbc.ca/radio/writersandcompany/sayed-kashua-on-drawing-inspiration-from-his-israeli-palestinian-life-1.3411893> (Accessed: 24.12.2020).
10. Kashua, S. *Why Sayed Kashua Is Leaving Jerusalem and Never Coming Back*. Available at: <https://www.haaretz.com/premium-for-sayed-kashua-co-existence-has-failed-1.5254338> (Accessed:16.12.2020).

Авторлар туралы ақпарат:

Көптілеуова Дина Тургалиевна – филология ғылымдарының кандидаты, Өл-Фараби ат. Қазақ ұлттық университеті, Шығыстану факультеті, Таяу Шығыс және Азия кафедрасының доценті, Алматы, Қазақстан.

Жумадилова Айгерим Ерболовна – Өл-Фараби ат. Қазақ ұлттық университетінің Шығыстану факультеті, Таяу Шығыс және Азия кафедрасының 2-курс докторанты, Алматы, Қазақстан.

Koptileuova Dina Turgaliyevna – Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of the Middle East and Asia, Faculty of Oriental Studies, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.

Zhumadilova Aigerim Yerbolovna – The 2nd year Ph.D. student of the Department of the Middle East and Asia, Faculty of Oriental Studies, Al-Farabi Kazakh National University, Almaty, Kazakhstan.